

Szakmai beszámoló

Pályázat a Bihari Múzeum néprajzi gyűjteményének gyarapítására
NKA Közgyűjtemények Kollégiuma
Pályázati azonosító: 204110/00775

A benyújtott pályázat két bihari rátétes szűr megvásárlását tartalmazta, az elnyert összeg azonban 50%-a volt a megpályázotténak, így csak az egyik bihari szűr tudta a múzeum megvásárolni.

A tipikusan magyar férfi-felsőruházat, a szűr applikált, azaz posztórátétes díszítését Biharban, Nagyváradon alkalmazták először a 19. század végén, és innen terjedt el a megyében, majd a Kárpát-medence más területeire. Az 1930-as évektől kezdve mindinkább visszaszorult a szűrviselés divatja, az 1950-es évekre a viseletet legtovább őrző pásztorok körében is felváltotta a gyári esőkabát. Biharban és Debrecenben a bihari rátétes szűrök mintakincsét továbbbővítették – elsősorban lakástextíliákon – a területen élő mesterek. A továbbélést segítették elő az 1950-es években az állami rendelkezések nyomán országszerte megalakuló háziipari szövetkezetek is, amelyek a népművészeti tárgyak nagymennyiségű termelését tették lehetővé.

Néhány szűrszabó mester műhelyében a „profilváltás” ellenére a XX. század második felében is készült rátétes szűr: megrendelésre a néptáncosok fellépő ruhájához, illetve a hagyományőrző pásztorok reprezentatív eseményeken viselt ruhadarabjaként.

A támogatott tevékenység megvalósítási helyének (helyszíneinek) ismertetése:

A megvásárolt szűr is így készült: a **sárándi** Lovász Imre, aki a Hortobágy Örökös Pásztora címet viselő Dankó Imrétől (1919–2014) tanulta a pásztorfaragást, maga bőr bicskatokat készített, és a népi iparművész által készített rátétes bihari szűrében árulta azokat a hortobágyi vásárokon az 1970-es évektől az 1990-es évekig. A család visszaemlékezése szerint a megvásárolt szűr a **Debrecenben** élő szűrrátét-készítő népi iparművész, Reményi Béláné készítette, aki az 1950-es években az „iskolateremtő” **berettyóújfalui** szűrszabó mestertől, népi iparművésztől, Mezei Andrástól tanulta a szűrrátétezt. A megvásárolt szűr magán viseli a bihari jellegzetességeket (pl. a jellegzetes bihari díszítőmotívumokat - dohánylevél, szegfű, margaréta), ugyanakkor díszítésében a XX. század második felében előtérbe kerülő reprezentatív funkció, a külföldi turisták előtt a magyar motívumokat hangsúlyozni kívánó egyedi megoldásait is bemutatja (hímzett magyar címer). A ruhadarab múzeumi gyűjteménybe kerülésével olyan tárgyat őrzünk meg egy korszak lenyomataként, ahol a mester – Mezei András, **berettyóújfalui** szűrszabó mester – hatása ugyanúgy tetten érhető, mint a kor elvárása és igénye. Ugyanakkor megtaláljuk rajta az alkotó tehetségének nyomát is: tervezési tudását, igényes kivitelét, a színekkel való bánni tudását, a színek harmonikus együtt alkalmazását is.

Mezei András több munkája 2019-ben került be a Bihari Múzeumba, de ezek között nem található szűr. Célunk, hogy tanítványaitól is minél több alkotást szerezzünk meg. Ehhez nagymértékben hozzájárulna a Reményi Béláné által készített szűr megvásárlása is.

A támogatott tevékenység céljának ismertetése, és a megvalósulás körülményeinek bemutatása (a programmal elérendő cél, a megvalósításban résztvevők, a szolgáltatást igénybe vevők körének ismertetése).

A pályázati programban részt vevők

Eladó: *Lovász Gábor*, akinek nagybátyja hagyományőrző pásztorként használta a megvásárolt szűrt mintegy 20 éven át

Szakmai lebonyolító: *Dr. Krajczárné Sándor Mária* etnográfus, főmuzeológus

A vásárlást lebonyolító: Török Péter, a Bihari Múzeum vezetője

Szakértő tanácsadók:

- *Dr. V. Szathmári Ibolya* etnográfus és *Gyönyörűné Erdei Judit* szűrrátét-készítő népi iparművész, a Népművészet Ifjú Mestere

A megvásárolt műtárgy előzetes állapotfelmérést végezte: *Tóth Ilona Csilla* textilrestaurátor, a Déri Múzeum munkatársa

A műtárgyvásárlás helyszíne: Sáránd

A műtárgy gyűjteménybe kerülésével a „bihari specifikumnak” mondható szűrrátét-készítés jelentős emlékét őrzi meg Bihar területi múzeuma. A közeljövőben tervezett szűrrátét történetét bemutató kiállítás egyik kiemelkedő darabja lesz. A kiállítás több bihari településen kívánjuk majd bemutatni, ezzel szolgálva a hátrányos helyzetű térségünk lakosainak közművelődését, a kultúra minél szélesebb spektrumához való hozzáférését.

A megvásárolt tárgy

Nyers színű szűr, fekete rátéttel, zöld aláakással

Leltári szám: I. 2021.1.

Nyers színű szűrposztóból, hagyományos szabással, méretre varrt szűr fekete rátéttel díszítve. Gazdagon mintázott, jó állapotú. Díszítése specifikusan bihari, mind a gallér mintaszerkesztése, mind a motívumai tekintetében. A négyszögletes galléron a jellegzetes elrendezésű 3 dohánylevél formában ún. kehelylevélkés virágfejek, a sarkokon, a csücskökben zöld aláakásos leveletlen csillag. A hagyományos megerősítés, a galambkosár rátétes helyettesítése az aszaj (oldalának középső része) két oldalán a csücskövel azonos színű és mintájú 3 pár csillag, a feleresztések felett szintén megtalálhatóak. A szűr minden virága bihari kehelylevélkés. A szeccen (díszes előrész) bimbós szegfűk, az aszajon és a galléron bimbót idéző virágfejek láthatók. A minta tudatos, átgondolt szerkesztésű. A gallér bokorvirágait körbeölelő cseresznyesor megjelenik elől a szeccen, és az aszajon is. A négysoros díszítés és a farkasfog a szeccen, galléron, aszajon, az ujjak végeinél és alj mintájánál is keretezésre szolgálnak. A gallér és aszaj térkitöltő levelei többségében nincsenek cakkozva, míg az szecc levelei cakkozottak. A szecc virágainak dupla keretezése egyedi, a térkitöltés egyik ritka módja.

A szűr alján és ujjain a címert színes (piros, zöld, sárga) hímzőfonallal, géppel hímezték ki. Csatja pótolta, nem eredeti, bőrszíjjal van felvarrva a szűrre.

A szűrt Lovász Imre, sárándi kézműves használta: a hortobágyi vásáron ebben árulta az általa készített bicskatokokat az 1970-es évektől 1990-es évekig.

Méret: H: 131 cm, Sz: 79 cm. Ujja hossza: 55 cm, szögletes gallér: 46 cm x 50 cm

Köszönjük, hogy támogatták a hagyományos bihari szűr XX. század második felében történő továbbélését reprezentáló műtárgy múzeumi gyűjteménybe kerülését!

Melléklet: fényképek a megvásárolt szűrről (1 oldal)

Berettyóújfalú, 2021. május 10

Dr. Krajczárné Sándor Mária s. k.

etnográfus, főmuzeológus

Képmelléklet

A megvásárolt szűr előlről és hátulról

Hímzett címermotívum

Az aszaj díszítése

Nyilatkozat

az uniós állami támogatási szabályoknak a Kedvezményezett részére nyújtandó támogatásra történő alkalmazhatóságáról

Alulírott, Kállai Irén igazgató, a Berettyó Kulturális Központ képviselőjeként eljárva kijelentem, hogy az általam megvalósított tevékenység tekintetében az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. cikkének (1) bekezdésében említett **állami támogatás fogalmáról szóló bizottsági közlemény** (2016/C 262/01) **196. pontjában meghatározott**, az alábbiakban felsorolt **feltétel teljesült**:

- a támogatandó tevékenységből megvalósuló szolgáltatásokat elsősorban magyar állampolgárok veszik igénybe, ezért a támogatásban részesített tevékenység más tagállamok piacaira és fogyasztóira legfeljebb marginális hatást gyakorol.

Jelen nyilatkozattal kötelezettséget vállalok arra, hogy a feltétel teljesülését alátámasztó tényeket, körülményeket és bizonyítékokat a szakmai beszámolóban részletesen bemutatom az alábbiak szerint:

1. A támogatott tevékenység megvalósítási helyének (helyszíneinek) ismertetése,
2. A támogatott tevékenység céljának ismertetése, és a megvalósulás körülményeinek bemutatása (a programmal elérendő cél, a megvalósításban résztvevők, a szolgáltatást igénybe vevők körének ismertetése).

Kelt: Berettyóújfalu, 2021. 05.27.

Kállai Irén

Kállai Irén

pályázó képviselője

Nyilatkozat

az uniós állami támogatási szabályoknak a Kedvezményezett részére nyújtandó támogatásra történő alkalmazhatóságáról

Alulírott, Kállai Irén igazgató, a Berettyó Kulturális Központ képviselőjeként eljárva kijelentem, hogy az általam megvalósított tevékenység tekintetében az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. cikkének (1) bekezdésében említett **állami támogatás fogalmáról szóló bizottsági közlemény (2016/C 262/01) 34. pontjában meghatározott, az alábbiakban felsorolt feltétel teljesült:**

- a támogatandó tevékenység nem minősül gazdasági tevékenységnek, az általam benyújtott pályázatba foglalt tevékenységek kapcsán piaci bevételeim nem érik el működési költségek legalább felét.

Jelen nyilatkozattal kötelezettséget vállalok arra, hogy az általam benyújtott beszámolóban a fenti feltétel teljesülését alátámasztó tényeket, körülményeket és bizonyítékokat helyszíni ellenőrzés esetén rendelkezésre bocsátom, továbbá a pénzügyi elszámolás során a támogatott tevékenységgel kapcsolatban felmerült költségeket jogcímek szerinti bontásban, részletesen bemutatom.

Kelt: Berettyóújfalu, 2021. 05.27.

Kállai Irén
Kállai Irén

pályázó képviselője